

17.11.2021

VN/1984/2019
VN/1984/2019-SM-87

Oikeusministeriö
kirjaamo.om@gov.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Sisäministeriön lausunto seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistusta koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi

Oikeusministeriö on pyytänyt sisäministeriöltä lausuntoa hallituksen esityksestä rikoslain säännösten muuttamisesta. Lausunnonantajia pyydetään arvioimaan erityisesti ehdotettuja rikostunnusmerkistöjä ja rangaistusasteikkoja.

Esityksessä ehdotetaan uudistettaviksi rikoslain seksuaalirikoksia koskevat säännökset. Keskeinen muutos olisi raiskausrikoksen muuttaminen suostumusperusteiseksi. Tämä toteutettaisiin säätämällä raiskauksen keskeiseksi tunnusmerkiksi sukupuolilyhteydessä oleminen sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti. Vastaavalla tavalla muissa seksuaalirikoksissa keskeistä olisi se, ettei seksuaalisen teon kohde osallistu siihen vapaaehtoisesti.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2022.

Sisäministeriö lausuu seuraavaa:

Hallituksen esityksen luonnos RL 20 luvun seksuaalirikossäädösten kokonaisuudistukselle on sisäministeriön näkemyksen mukaan perusteltu ja luonnoksessa esitetyt muutokset kannatettavia. Nykyiset seksuaalirikoksia koskevat säädökset ovat hajallaan rikoslain 20 ja 17 luvuissa, joten niiden kokoaminen selkeämmin yhteen selkeästi seksuaalirikoksia säätelevään lukuun on kokonaisuutta selkeyttävää. Hallituksen esityksessä HE 6/1999 on esitetty rikoslain 17 luvun 18, 18 a ja 19 §:n tarkoituksena olevan ensisijaisesti lasten suojeleu vahingollisilta seksuaalisilta teoilta, jolloin on luontevaa koota myös näitä säännöksiä sisällöllisesti vastaavat säännökset rikoslain seksuaalirikoksia säätelevään lukuun 20.

Nykyisiä RL 20 luvun säädöksiä voidaan pitää jossain määrin pirstaleisena kokonaisuutena johtuen vuoden 1999 kokonaisuudistuksen jälkeen tehdyistä monista puheena olevan rikoslain luvun säädösten osauudistuksista. Nyt esitetyt uudistukset muodostavat hallituksen esityksen luonnoksen perusteella selkeämmän säädös- ja tunnusmerkistökokonaisuuden perusteluineen seksuaalirikossäädösten osalta. Esitetyt uudistukset kokoavat yhteen ne rangaistavaksi säädetyt teot, joiden tunnusmerkistökijät sisältävät seksuaalisen teon ja selvästi seksuaalisen luonteen. Näin ollen esimerkiksi kokonaan uutena säädöksenä ehdotettu seksuaalisen kuvan levittämistä koskeva säännös on perusteltu ja tunnusmerkistönsä puolesta sopii paremmin osaksi seksuaalirikoksia säätelevää rikoslain lukua kuin nykyisellä tavalla kunnianloukkaus- ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä koskevia säädöksiä.

Sisäministeriön kannan mukaan luonnoksessa hallituksen esitykseksi seksuaalirikoslainsäädännön uudistamiseksi on esitetty sellaiset riittävät perustelut seksuaalirikossäädösten tunnusmerkistöjen sekä rangaistusasteikkojen osalta, että esitetyt säädöksiä voidaan pitää perusoikeuksien yleiset

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

09 160 44635
+358 9 160 44635

kirjaamo.sm@govsec.fi
www.intermin.fi

rajoitusedellytykset täyttävinä rikosoikeudellisina rangaistussäännöksinä. Luonnoksessa esitetyille tunnusmerkistöille ja säädösesityksille on olemassa painavat yhteiskunnalliset tarpeet ja säädökset on kirjoitettu riittävän tarkkarajaisesti, jotta niiden voidaan katsoa täyttävän laillisuusperiaatteen vaatimukset.

Sisäministeriö pitää kannatettavana, että alle 16-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvat seksuaalirikossäädökset on pääosin eroteltu tunnusmerkistöjen sekä rangaistusasteikkojen perusteella aikuisiin kohdistuvista seksuaalirikoksista. Lasten kohdalla seksuaalirikossäädöksillä suojataan seksuaalisen itsemääräämisoikeuden lisäksi erittäin merkittävänä oikeushyvinä myös lasten terveyttä, oikeutta turvalliseen elämään sekä lasten turvallista kehittymistä ja kasvamista. Sisäministeriön näkemyksen mukaan tunnusmerkistöt myös lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta on tarkasteltavana olevassa hallituksen esityksen luonnoksessa kirjoitettu tarkkarajaisesti ja niiden perustelut esitysluonnoksessa ovat kattavat.

Lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia voidaan yleisesti ottaen perustellusti pitää aikuisiin kohdistuvia tekoja moitittavimpana, minkä takia on perusteltua, että tämä näkyy tulevaisuudessa vahvemmin myös seksuaalirikosten rangaistuksissa siirryttäessä seksuaalirikossääntelyssä suostumusperustaisuuteen. Kuuttatoista vuotta nuorempaa lasta ei voida lähtökohtaisesti pitää riittävän kypsänä antamaan suostumustaan minkäänlaiseen seksuaaliseen tekoon aikuisen kanssa. Sisäministeriö pitää kannatettavana kuudentoista vuoden suojaikärajan säilyttämistä edelleen seksuaalirikoslainsäädännössä hallituksen esitysluonnoksessa esitetyllä tavalla ja perusteluin. Kannatettavaa on myös sisällyttää seksuaalirikosten rangaistussäännöksiin rajoitussäännös luonnoksessa esitetyllä tavalla koskien tapauksia, joissa seksuaalista itsemääräämisoikeutta ei ole loukattu ja joissa osapuolten iässä sekä henkisessä ja ruumiillisessa iässä ei ole suurta eroa.

Hallituksen esityksen luonnoksessa eri teoista esitetyt rangaistukset ovat sisäministeriön näkemyksen mukaan rikosoikeudellisen suhteellisuusperiaatteen mukaisia ja siten oikeudenmukaisessa suhteessa tekojen vahingollisuuteen ja moitittavuuteen sekä toisiinsa nähden. Tunnusmerkistöt ovat hallituksen esityksen luonnoksessa kirjoitettu riittävän täsmällisesti, että niiden voidaan katsoa täyttävän lain sisältöön kohdistuvan korotetun täsmällisyysvaatimuksen. Asianomistajan suostumuksen puute keskeisenä tunnusmerkistökiteijänä on kirjattu luonnoksessa selkeästi ja ymmärrettävästi esille raiskausta ja seksuaalista kajoamista koskevien säädösten muutosesityksissä.

Hallituksen esityksen luonnoksessa raiskausrikoksen vaihtoehtoisena mallina esitettyä ”ei tarkoittaa ei” -mallin mukaista säännöstä ei sisäministeriön näkemyksen mukaan voida pitää kannatettavana, sillä joissakin tapauksissa uhrin passiivisuus saattaisi johtaa siihen, ettei raiskaussäännöstä voitaisi soveltaa, vaikka tilanteessa tosiasiallisesti olisi loukattu uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Uhrin passiivisuutta ei tule tulkita suostumukseksi seksuaaliseen kanssakäymiseen, sillä kuten hallituksen esitysluonnoksesta ilmenee seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavat tilanteet aiheuttavat suuressa osassa uhreista passiivisuutta tekoilanteessa. 2017 tehdyn Tukholman Karoliinisen instituutin tutkimuksen mukaan 70 % vastanneista raiskauksen uhreista oli kokenut merkittävää kykenemättömyyttä liikkuu, ja lähes 50% oli kokenut äärimmäistä kykenemättömyyttä liikkuu. Aiempien kansainvälisten tutkimusten mukaan vastaavaa jääytymistä on kokenut noin 40–50 % raiskausten uhreista.

Sisäministeriön näkemyksen mukaan toteutettavana oleva seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus edistää perustuslain 22 §:n mukaisesti julkisen vallan mahdollisuuksia turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista yhteiskunnassa sekä julkisen vallan velvollisuutta suojella muun muassa perustuslain 7 §:ssä tarkoitettua henkilökohtaista vapautta ja koskemattomuutta ja 10 §:ssä turvattua yksityiselämää. Uudistuksella suojataan nykyistä paremmin em. perusoikeuksiin nojautuvia, rikosoikeuden kannalta merkityksellisiä oikeushyviä, kuten seksuaalinen itsemääräämisoikeus ja ruumiillinen koskemattomuus.

Esitetyt muutokset tukevat hallitusohjelman tavoitteiden toteutumista ja turvaavat yksilöiden seksuaalista itsemääräämisoikeutta, henkilökohtaista koskemattomuutta sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä yhteiskunnassa. Esitetyt säädösmuutokset tukevat hallitusohjelman mukaisesti puuttumista nykyistä vahvemmin naisiin ja lapsiin kohdistuviin rikoksiin. Vaikka tilastollisesti suurin osa seksuaalirikosten uhreista on naisia, sisäministeriö toteaa tärkeänä seikkana sen, että hallituksen esitysluonnoksessa tuodaan ilmi myös säädösuudistusten sukupuolineutraalius. Ehdotetut säännökset tukevat osaltaan Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden, kuten Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/93 lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisen säännöksiin, Lanzaroten sopimuksen määräyksien lapseen kohdistuvien seksuaalisten tekojen säätämisenestä rangaistavaksi, Istanbulin sopimuksen määräyksien seksuaalisten tekojen säätämisenestä rangaistavaksi sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen määräyksien seksuaalisesta hyväksikäytöstä täytäntöönpanoa.

Vapaasta tahdosta seksuaaliseen kanssakäymiseen annetun suostumuksen sisällyttäminen seksuaalirikossäännösten tunnusmerkistöihin vastaa myös suomen Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa arvioivan asiantuntijaryhmän GREVION, kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvovan CEDAW-komitean sekä YK:n ihmisoikeuskomitean arviointimenettelyssä suomelle antamiin kehotuksiin muuttaa raiskaussääntely suostumusperusteiseksi.

Sisäministeriö yhtyy hallituksen esityksen luonnoksessa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan seksuaalirikoslainsäädännön uudistaminen tulee lisäämään esitutkintaviranomaiselle ilmoitettujen seksuaalirikosten määrää. Lisääntyvien rikosilmoitusten määrää on vaikea arvioida ja ne ilmenevät tulevien vuosien aikana. Sisäministeriö korostaa myös sitä, että uudistamisen myötä poliisin työmäärää lisää kasvavan ilmoitusmäärän lisäksi myös niiden selvittämiseksi käytettävät pakkokeinot. Seksuaalirikosten kovenevat maksimirangaistukset lisäävät oletettavasti poliisin pakkokeinojen käyttöä jonkin verran. Sisäministeriö korostaa laadukkaan ja riittävästi resursoidun esitutkinnan tärkeää roolia rikosprosessissa sekä siinä, minkä verran syytettyjä henkilöitä ja syyksi luettuja rikoksia vuosittain on.

Ehdotetut säädös- ja tunnusmerkistömuutokset aiheuttavat poliisissa koulutustarvetta, jotta uudistettuja seksuaalirikoslainsäädöksiä osataan soveltaa lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla käytännön työssä. Sisäministeriön näkemyksen mukaan koulutustarve koskettaa ainakin poliisin valvonta- ja hälytystehtävissä, rikostorjunnan tehtävissä ja ennalta estävissä työtehtävissä työskenteleviä henkilöitä sekä lisäksi syyttäjäviranomaisia, eri oikeusasteiden tuomareita sekä seksuaalirikosten uhrien ja tekijöiden tukitoiminnassa työskenteleviä tahoja.

Sisäministeriön näkemyksen mukaan suostumukseen perustuvaan seksuaalirikoslainsäädäntöön ja suostumukseen osana tunnusmerkistöjä sisältyy todennäköisesti joissain tapauksissa näyttöön liittyviä ongelmallisuuksia. Näytön riittävyteen liittyviä ongelmia esiintyy jatkossa sen selvittämisessä, onko suostumus seksuaaliseen kanssakäymiseen ollut olemassa vai ei. Jo nykyisen lainsäädännön kohdalla rikosprosessin eri vaiheissa esimerkiksi raiskausrikosten eteneminen on monesti pysähtynyt viranomaisen tekemällä päätöksellä näytön puuttuessa epäillyn rikoksen tunnusmerkkien osalta. Sisäministeriön näkemyksen mukaan kyseessä eivät kuitenkaan ole sellaiset HE 18/2014 mainitut ylitsepääsemättömät tai mielivaltaisesti ratkaistavat näyttöongelmat, joiden takia esitettyjä seksuaalirikosten säännöksiä ei tulisi rikoslakiin säätää.

Muilta osin sisäministeriöllä ei ole lausuttavaa.

Poliisijohtaja Stefan Gerkman

Poliisitarkastaja Arto Hietanen

Jakelu Oikeusministeriö

Tiedoksi Kansliapäällikkö Pimiä
Osastopäällikkö Vuori